

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

7 sierpnia 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Ewa Stefańska (przewodniczący)

SSN Jacek Grela (sprawozdawca)

SSN Marcin Łochowski

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 7 sierpnia 2025 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej B.J. i M.J.

od wyroku Sądu Okręgowego w Poznaniu

z 31 sierpnia 2022 r., II Ca 322/22,

w sprawie z powództwa B.J. i M.J.

przeciwko Bank spółce akcyjnej w W.

o zapłatę,

**uchyla zaskarżony wyrok w całości i przekazuje sprawę Sądowi
Okręgowemu w Poznaniu do ponownego rozpoznania
oraz rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

Jacek Grela

Ewa Stefańska

Marcin Łochowski

[S.J.]

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 17 grudnia 2021 r. Sąd Rejonowy Poznań-Grunwald i Jeżyce w Poznaniu zasądził od Bank spółki akcyjnej w W. solidarnie na rzecz B.J. i M.J. 17 979,95 franków szwajcarskich z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od 7 marca 2020 r. do dnia zapłaty.

Wyrokiem z 31 sierpnia 2022 r. Sąd Okręgowy w Poznaniu zmienił zaskarżony wyrok przez oddalenie powództwa.

Sąd drugiej instancji ustalił, że strony zawarły 11 maja 2009 r. umowę kredytu mieszkaniowego hipotecznego na 153 940,00 CHF (kredyt denominowany) z terminem spłaty do 4 czerwca 2031 r. Kredyt został przeznaczony na zakup nieruchomości – lokalu mieszkalnego z rynku wtórnego oraz jego wykończenie a także spłatę zobowiązań finansowych.

Spłata rat kredytu miała następować przez obciążenie w dacie wymagalności rachunku bieżącego i przelaniem odpowiedniej kwoty na rachunek bieżącej obsługi kredytu. Bank pobierał należność w złotych. Równowartość w złotych ustalana była według kursu sprzedaży waluty obcej, obowiązującego w banku na podstawie tabeli kursów, na dwa dni robocze przed datą wymagalności każdej należności banku. Za zgodą banku kredytobiorca mógł dokonywać spłat rat kredytu walutowego także w inny sposób, w tym w szczególności dokonać spłaty w walucie kredytu lub innej walucie obcej. Jeżeli spłata rat kredytu miała nastąpić w innej walucie niż waluta kredytu, wówczas kwota wpłaty została przeliczona najpierw na złote po kursie kupna tej waluty, a następnie na walutę kredytu po kursie sprzedaży, przy zastosowaniu kursów obowiązujących w banku.

W przypadku kredytu w walucie obcej kredytobiorcy, w tym także powodowie, oświadczyli, że są świadomi dodatkowego ryzyka, które ponoszą w związku z zaciągnięciem kredytu oraz, iż w przypadku niekorzystnej zmiany kursu waluty zarówno kwota w złotych stanowiąca równowartość kwoty kredytu, jak i kwota w złotych stanowiąca równowartość raty w walucie, ulegną zmianie.

Bank był uprawniony do zmiany – nie częściej niż raz w miesiącu – wysokości spreadu. Powodowie oświadczyli, że są tego świadomi.

W okresie od 6 lipca 2009 r. do 7 stycznia 2020 r. powodowie spłacili 93 523,65 CHF oraz 2 885,61 PLN. Wezwaniem z 24 lutego 2020 r. domagali się od pozwanego 104 845,45 zł wraz z odsetkami twierdząc, że umowa kredytu zawiera niedozwolone klauzule regulujące sposób spłaty kredytu, tj. przeliczenie rat z PLN na CHF, skutkujące jej nieważnością. Pozwany odmówił spełnienia roszczenia.

Przez około rok kredyt spłacany był z konta złotówkowego w ramach stałego zlecenia, a następnie przez kolejne 4-5 lat powód w pozwanym banku miał utworzone konto walutowe i za jego pośrednictwem kupował franki szwajcarskie, które były pobierane przez pozwanego jako rata kredytu. Przez kolejne lata, czyli od około 2014-2015 r. do chwili obecnej, powód kupował franki szwajcarskie z różnych źródeł, następnie wpłaca je na konto walutowe i dopiero wtedy bank pobierał odpowiednią ratę.

Sąd drugiej instancji przyjął, że umowa precyzyjnie określała sumę kredytu wyrażoną we frankach szwajcarskich (153 940 CHF). Stąd nie było podstaw do przyjęcia, że kwota nie została określona. Zatem nie zachodziła bezwzględna nieważność umowy na podstawie art. 58 § 1 k.c. Jako umowa kredytu denominowanego mieściła się ona w ogólnej konstrukcji umowy kredytu bankowego i stanowiła jej możliwy wariant, a zastosowanie konstrukcji przeliczeń między walutą krajową i obcą w celu ustalenia wysokości świadczeń, do których obowiązane są strony, nie naruszała jej istoty i mieściła się w granicach swobody umów wynikającej z art. 353¹ k.c. Z okoliczności sprawy wynika, że powodowie chcieli zaciągnąć kredyt w CHF oraz, iż zainteresowani byli wypłaceniem go w złotych polskich, jak i we frankach szwajcarskich. Tak też następowała realizacja ich zleceń.

Wbrew twierdzeniom powodów nie zawarli oni umowy kredytu w złotych polskich, ale we frankach. Przy tym, należało odróżnić przedmiot zobowiązania objęty konsensem stron od sposobu wykonania tego zobowiązania. Zawarta przez strony umowa stanowi typową umowę kredytu denominowanego, w którym kwota udzielonego kredytu, ustalona w walucie obcej, zostaje przeliczona na złote polskie, w celu ustalenia wysokości świadczeń.

Zdaniem Sądu Okręgowego pozwany nie dopełnił wymogu sformułowania postanowień umownych zawierających ryzyko wymiany (klauzula waloryzacyjna)

w sposób jasny i zrozumiały dla powodów. Udzielone informacje sprowadzały się do formalnego pouczenia o ryzyku kursowym i możliwości wzrostu kosztów obsługi kredytu w razie niekorzystnych wahań kursów walut. Uniemożliwiało to powodom rozeznanie się w tym, jakie mogą być dla nich realne skutki ekonomiczne zaciąganego zobowiązania. Jednakże wyeliminowanie postanowień przewidujących denominację kredytu, a w konsekwencji ich pominięcie przy ustalaniu treści umowy nie powoduje, że umowa nie może być nadal wykonywana. Skoro kwota kredytu została wyrażona we frankach szwajcarskich, a pozwany wykonał swoje zobowiązanie, oddając do dyspozycji kredytobiorców 153 940 CHF, to mimo usunięcia powyższych klauzul, powodowie nadal są zobowiązani do zwrotu kwoty kredytu wraz z uzgodnionym oprocentowaniem. Abuzywnym elementem umowy są bowiem klauzule przeliczeniowe, regulujące sposób oddania kredytu do dyspozycji kredytobiorcy i jego spłatę w sytuacji, w której strony uzgodniły, że będą rozliczały się w innej walucie niż waluta kredytu. Po ich usunięciu, w wyniku zastosowania sankcji z art. 385¹ § 2 k.c., zobowiązanie pieniężne pozostaje nadal wyrażone we frankach szwajcarskich. Argumentem przemawiającym przeciwko stwierdzeniu nieważności umowy jest również wyjątkowy charakter sankcji nieważności czynności prawnej (art. 58 § 1 k.c.). W rezultacie świadczenia powodów nie miały charakteru nienależnych w rozumieniu art. 410 k.c.

Powyższe orzeczenie zaskarżyli skargą kasacyjną powodowie, zarzucając naruszenie prawa materialnego, tj.:

1. art. 69 ust. 1 i 2 ustawy z 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe (dalej: „pr.bank.”) przez błędną ich wykładnię, a art. 353¹ w zw. z art. 58 § 1 i 2 oraz art. 65 § 1 i 2 k.c. przez ich niezastosowanie i w konsekwencji nieprawidłowe przyjęcie, że umowa kredytu jest ważna;

2. art. 69 ust. 1 i 2 pkt 8 pr.bank. w zw. z art. 353¹ w zw. z art. 58 § 1 i 2 w zw. z art. 65 § 1 i 2 k.c. przez ich niezastosowanie i w konsekwencji nieprawidłowe przyjęcie, że po wyeliminowaniu klauzul abuzywnych (przeliczeniowych), regulujących sposób oddania kredytu do dyspozycji kredytobiorcy, możliwe będzie utrzymanie umowy kredytu w pozostałym zakresie;

3. art. 65 § 1 i 2 k.c. przez ich niezastosowanie i w konsekwencji błędną wykładnię umowy kredytu;

4. art. 410 w zw. z art. 405 k.c. przez ich niezastosowanie.

We wnioskach skarżący domagali się uchylenia zaskarżonego wyroku w całości i orzeczenia co do istoty sprawy przez oddalenie apelacji pozwanego; ewentualnie uchylenia zaskarżonego wyroku w całości i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna okazała się uzasadniona.

Bezspornie z poczynionych ustaleń faktycznych wynika, że strony łączyła umowa kredytu denominowanego, która mogła być zawarta zgodnie z art. 353¹ k.c. i art. 69 ust. 1-3 pr.bank. W rezultacie uznać trzeba, że wolą stron nie było zawarcie umowy kredytu walutowego. Nadto, okoliczności sprawy wskazują, że tzw. klauzule przeliczeniowe, zostały trafnie uznane przez Sąd drugiej instancji za abuzywne.

W judykaturze Sądu Najwyższego dominuje zapatrywanie, że klauzule kształtujące mechanizm indeksacji, zastrzeżone w umowie kredytu złotowego indeksowanego do waluty obcej (denominowanego w walucie obcej), określają główne świadczenie kredytobiorcy (zob. np. wyrok SN z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, nr 2, poz. 20). Pogląd ten uwzględnia stanowisko Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, w orzecznictwie którego podkreśla się, że za postanowienia umowne mieszczące się w pojęciu „głównego przedmiotu umowy” w rozumieniu art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13 należy uważać te, które określają podstawowe świadczenia w ramach danej umowy i które z tego względu charakteryzują tę umowę (zob. wyroki TSUE: z 30 kwietnia 2014 r., C-26/13, Kásler i Káslerné Rábai, pkt 49-50; z 26 lutego 2015 r., C-143/13, Matei, pkt 54; z 23 kwietnia 2015 r., C-96/14, Van Hove, pkt 33; z 20 września 2017 r., C-186/16, Andriuc i in., pkt 35). Za takie uznawane są zarówno klauzule indeksacyjne (waloryzacyjne), jak i postanowienia odnoszące się do ustalonego w walucie obcej mechanizmu waloryzacji świadczeń, które wiążą się z obciążeniem kredytobiorcy – konsumenta ryzykiem zmiany kursu waluty i związanym z tym ryzykiem zwiększenia kosztu kredytu (zob. wyroki TSUE: z 20 września 2017 r., C-186/16, Andriuc i in., pkt 37;

z 20 września 2018 r., C-51/17, OTP Bank i OTP Faktoring, pkt 68; z 14 marca 2019 r., C-118/17, Dunai, pkt 48; z 3 października 2019 r., C-260/18, Dziubak, pkt 44).

Sąd Najwyższy wyjaśnił już, że klauzula ryzyka walutowego nie może funkcjonować bez klauzuli kursowej określającej przeliczenie zobowiązań stron w celu ustalenia wysokości ich świadczenia. Z kolei klauzula spreadowa nie ma racji bytu w umowie, w której nie zastosowano mechanizmu przeliczeniowego i wynikającego z niego narażenia konsumenta na ryzyko kursowe. W konsekwencji klauzule te składające się na przyjęty w umowach kredytu mechanizm przeliczeniowy są ze sobą ściśle powiązane, a ich rozszczępienie jest zabiegiem sztucznym (zob. wyroki SN: z 27 listopada 2019 r., II CSK 483/18; z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, nr B, poz. 20; z 10 maja 2022 r., II CSKP 285/22; z 13 maja 2022 r., II CSKP 293/22; z 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22; z 24 czerwca 2022 r., II CSKP 10/22; z 28 października 2022 r., II CSKP 902/22; z 28 października 2022 r., II CSKP 910/22; z 8 listopada 2022 r., II CSKP 1153/22; z 26 stycznia 2023 r., II CSKP 722/22; z 20 lutego 2023 r., II CSKP 809/22; z 8 marca 2023 r., II CSKP 1095/22; z 12 kwietnia 2023 r., II CSKP 1531/22; z 18 kwietnia 2023 r., II CSKP 1511/22; z 8 listopada 2023 r., II CSKP 2099/22).

Klauzule waloryzacyjne, które nie zostały wyrażone w umowie kredytu w sposób jasny i precyzyjny, podlegają badaniu pod kątem spełnienia przesłanek z art. 385¹ § 1 k.c. Wymaganie wyrażenia warunku umownego prostym i zrozumiałym językiem nakazuje, by umowa przedstawiała w sposób przejrzysty konkretne działanie mechanizmu, do którego odnosi się ów warunek, a także, w zależności od przypadku, związek między tym mechanizmem a mechanizmem przewidzianym w innych warunkach, tak by konsument był w stanie oszacować, w oparciu o jednoznaczne i zrozumiałe kryteria, wpływające dla niego z tej umowy konsekwencje ekonomiczne (zob. uzasadnienie postanowienia SN z 3 października 2024 r., I CSK 2639/24).

Sąd Najwyższy wyjaśnił (zob. m.in. wyrok z 22 stycznia 2016 r., I CSK 1049/14, OSNC 2016, nr 11, poz. 134), że postanowienia umowy (regulaminu), określające zarówno zasady przeliczenia kwoty udzielonego kredytu na złotówki przy

wypłacie kredytu, jak i spłacanych rat na walutę obcą, pozwalające bankowi swobodnie kształtować kurs waluty obcej, mają charakter niedozwolonych postanowień umownych; kształtują prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy. Sprzeczność z dobrymi obyczajami i naruszenie interesów konsumenta polega w tym przypadku na uzależnieniu wysokości świadczenia banku oraz wysokości świadczenia konsumenta od swobodnej decyzji banku. Zarówno przeliczenie kwoty kredytu na złotówki w chwili jego wypłaty, jak i przeliczenie odwrotne w chwili wymagalności poszczególnych spłacanych rat, służy określeniu wysokości świadczenia konsumenta. Takie postanowienia, które uprawniają bank do jednostronnego ustalenia kursów walut, są nietransparentne i pozostawiają pole do arbitralnego działania banku; obarczają kredytobiorcę nieprzewidywalnym ryzykiem oraz naruszają równorzędność stron. Są one niedopuszczalne, niezależnie od tego, czy swoboda przedsiębiorcy (banku) w ustaleniu kursu jest pełna, czy też w jakiś sposób ograniczona, np. w razie wprowadzenia możliwych maksymalnych odchyłeń od kursu ustalanego z wykorzystaniem obiektywnych kryteriów.

Uznanie abuzywności postanowień kształtujących głównych świadczenia stron pociąga za sobą dalsze konsekwencje. Problemy te zostały w znakomitej większości rozwiązane w uchwale składu całej Izby Sądu Najwyższego z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22 (OSNC 2024, nr 12, poz. 118), w której wskazano, że w razie uznania, iż postanowienie umowy kredytu indeksowanego lub denominowanego odnoszące się do sposobu określania kursu waluty obcej stanowi niedozwolone postanowienie umowne i nie jest wiążące, w obowiązującym stanie prawnym nie można przyjąć, że miejsce tego postanowienia zajmuje inny sposób określenia kursu waluty obcej wynikający z przepisów prawa lub zwyczajów. Jeżeli w wykonaniu umowy kredytu, która nie wiąże z powodu niedozwolonego charakteru jej postanowień, bank wypłacił kredytobiorcy całość lub część kwoty kredytu, a kredytobiorca dokonywał spłat kredytu, powstają samodzielne roszczenia o zwrot nienależnego świadczenia na rzecz każdej ze stron. W razie niemożliwości ustalenia wiążącego strony kursu waluty obcej w umowie kredytu indeksowanego lub denominowanego umowa nie wiąże także w pozostałym zakresie.

Poczynione przez Sąd *ad quem* ustalenia faktyczne oraz uznanie klauzul przeliczeniowych za abuzywne, w kontekście wskazanych powyżej utrwalonych poglądów judykatury, przemawiają za jednoznaczną trafnością zarzutów podniesionych w skardze kasacyjnej.

Z tych względów Sąd Najwyższy, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c., uchylił zaskarżony wyrok w całości i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania oraz rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego (art. 108 § 2 k.p.c.).

Jacek Grela

Ewa Stefańska

Marcin Łochowski

(M.M.)

[SOP]